

BUDAPESTI GAZDASÁGI FŐISKOLA
KERSEKEDELMI, VENDÉGLÁTÓIPARI ÉS
IDEGENFORGALMI FŐISKOLAI KAR

Nemzetiségi hagyományok Pilisvörösváron

Konzulens:
Dr.Csizmadia László

Wieszt Hajnalka
Idegenforgalmi szakmenedzser szak
nappali tagozat
Szálláshelyszervező, menedzselő szakirány
2005

Tartalomjegyzék

Előszó	3.o.
1. A magyarországi német kisebbség.....	4.o.
1.1 A magyarországi német kisebbség története.....	4.o.
1.2 A magyarországi német kisebbség nyelvhasználata	8.o.
1.3 A magyarországi német kisebbség kulturális élete.....	9.o.
2. Pilisvörösvár, a magyarországi svábság fellegvára	10.o.
2.1 Pilisvörösvár fekvése.....	10.o.
2.2 Pilisvörösvár múltja.....	12.o.
2.3 Pilisvörösvár jelene.....	14.o.
2.4 Pilisvörösvár jövője.....	15.o.
3. Nemzetiségi hagyományok ápolása Pilisvörösváron.....	16.o.
3.1 Népviselet.....	17.o.
3.2 Hagyományok és szokások.....	19.o.
3.3 A hagyományos sváb esküvő.....	25.o.
3.4 Népzene	28.o.
3.4.1 A magyarországi németek zeneszeretete.....	28.o.
3.4.2 A pilisvörösvári népzene múltja	29.o.
3.4.3 Pilisvörösvár zenei élete.....	30.o.
3.4.4 A Pilisvörösvári Énekkar.....	32.o.
3.5 Néptánc	33.o.
3.6 Oktatás	34.o.
3.6.1 Német nemzetiségi óvodák	34.o.
3.6.2 Német Nemzetiségi Általános Iskola	35.o.
3.6.3 Német nemzetiségi Gimnázium.....	35.o.
3.7 Vallás.....	36.o.
4. Testvérvárosi kapcsolatok.....	38.o.
5. A nemzetiségi hagyományok idegenforgalmi jelentősége.....	41.o.
Utószó	43.o.
Mellékletek.....	44.o.
Felhasznált irodalom	50.o.

Előszó

A hagyományoknak életünkben fontos szerepe van. Szüleinktől, nagyszüleinktől, környezetüinktől olyan értékeket kapunk, amelyek megőrzése, továbbadása mindannyiunk feladata. Lehetnek ezek családi értékek, hagyományok, de vonatkozhatnak egy nagyobb közösségre, egy településre, vagy akár egy egész nemzetiségre is.

Születésem óta olyan közösségben élek, amelyben mindig is fontos volt a hagyományok ápolása. Mind a családom, mind szülővárosom, Pilisvörösvár arra nevelt, hogy büszke legyek származásomra, őseink kultúrájára. Mindig is természetes volt számomra, hogy a környezetemben svábul beszélnek, fúvószene hallatszik, bálókra járunk, hiszen Pilisvörösvár (Werischwar) Magyarország legnagyobb német nemzetiségi települése.

Sajnálattal állapítom meg, hogy a felnövekvő generációk egyre kevesebb érdeklődést mutatnak településünk, és ezáltal őseink hagyományai iránt. Szakdolgozatomat azzal a céllal írtam meg, hogy ne merüljenek feledésbe Pilisvörösvár régi és még ma is élő szokásai. Szeretném bemutatni, hogy a mai világban is vannak még olyan helyek, ahol az emberek megpróbálják megőrizni közös értékeiket.

A magyarországi németiség és Pilisvörösvár története és általános bemutatása után kiemelttem foglalkozom a még mai is élő hagyományokkal. Külön bemutatom a helyi nemzetiségi egyesületek és oktatási intézmények munkáját, majd dolgozatom végén kitérek a hagyományápolás turizmusban betölthető szerepére is.

Ezúton is szeretnék köszönetet mondani dr. Csizmadia László főigazgató úrnak, hogy szaktudásával és tapasztalatával segített a szakdolgozat elkészítésében.

1. A magyarországi német kisebbség

1.1 A magyarországi német kisebbség története

„Svábbálok, színes népviselet, fúvós- és sramlizene, népitánc-fesztiválok; ez az, amit mindenki hallott és tud a magyarországi német nemzetiségről, vagy ahogyan általában mondjuk: a svábokról”¹

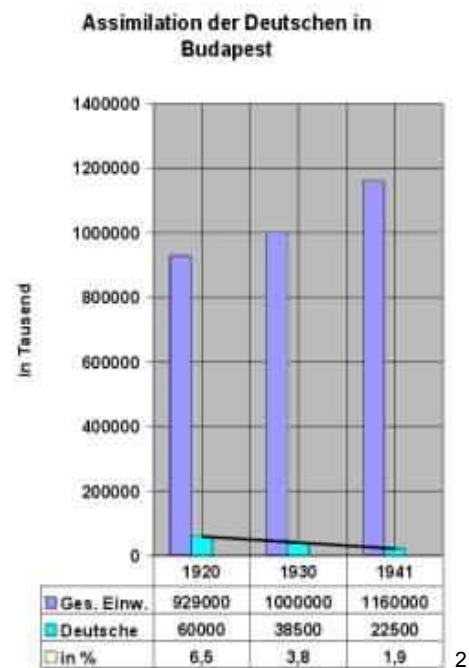
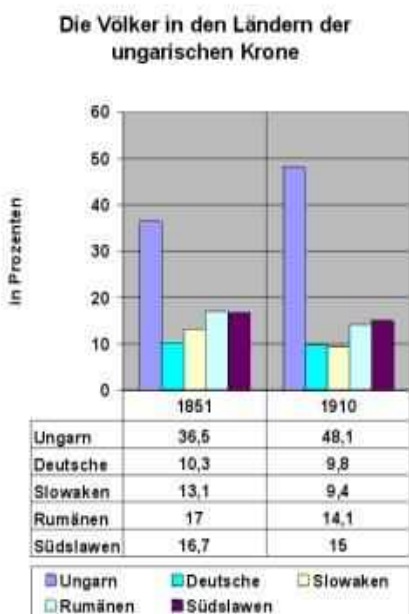
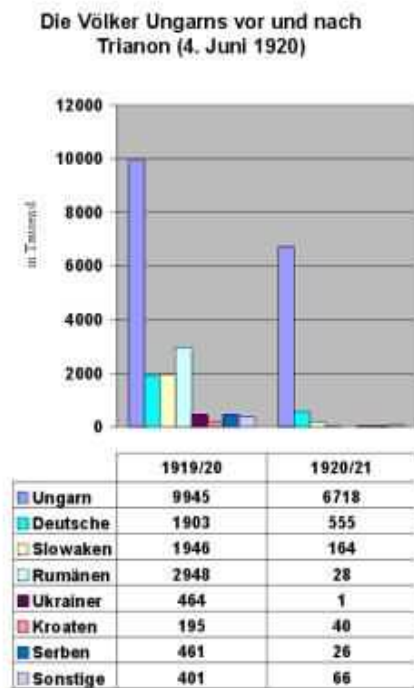
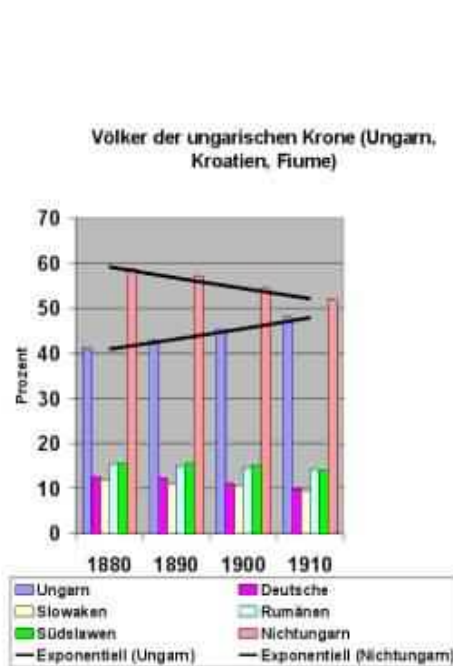
A németség sváb elnevezése az egész Kárpát- medencében elterjedt, pedig igazi svábok valójában csak Szatmár megyében telepedtek le. Az első telepések nagy része Svábföldről – Schwabenből érkezett Magyarországra. Az ő nevük vált a későbbiekben a német telepések általános elnevezésévé.

A XII.-XIII. században 3 letelepítési hullámban érkeztek német telepések Magyarországra, elsősorban Erdélybe és a Szepességbe. A középkorban már a legtöbb magyarországi városban megtaláljuk a németeket, akik a városok kiépülésében is jelentős szerepet játszottak. 1421-ben elkészült Buda német nyelvű jogkönyve, mely szerint a bírónak és jegyzőnek németnek kellett lennie. A XV. század végén az ország 4 - 4,5 milliós lakosságának 80-85%-a volt magyar nemzetiségű. A 150 éves török uralom után mind a Habsburg-ház, mind a magyar földesurak felismerték, hogy az elnéptelenedett, elpusztult területek felvirágoztatásához földművesekre van szükség. Erre a célra a túlnépesedett német területeken élő szorgalmukról és szakértelmükről híres parasztok tűntek a legmegfelelőbbnek. A telepések három nagy hullámban érkeztek Magyarországra: III. Károly, Mária Terézia és II. József uralkodása idején, így a betelepítés az egész XVIII. századot átfogta. 6 új német telepítési terület alakult ki: 1. Dunántúli Középhegység, 2. Dél-Dunántúl, 3. Kelet-Magyarország, 4. Szlavónia és Szerémség, 5. Bácska, 6. Bánság. 1720-ra Buda lakosának 47%-

---

¹ Manherz Károly: A magyarországi németek , Második kiadás , 3.o.

a német volt. 1733-1750 között az Esterházyak a tatárjárás 11 falvát telepítették be németekkel. A betelepítés 1771-re érte el csúcspontját, ekkor 17000 telepes jött Magyarországra. Az 1780-as évekre Buda-Pest-Óbudának és környékének lakossága 60-75%-ban német származású telepesekből állt. A XVIII. század végére hazánkban már 1, 1 millió német élt.

² www.ungarndeutsche.de

A XVIII-XIX. század fordulója hazánkban a nemzeti ébredés és a nemzetiségi megújulási mozgalmak időszaka volt. Ez elsősorban a nyelvi síkon hozott érezhető változásokat. 1868-ban megszületett a nemzetiségi törvény, amely kimondta, hogy Magyarország megígéri az anyanyelvi oktatás bevezetését az iskolákban, és kezdeményezni fogja egyetemi tanszékek felállítását a nemzetiségi nyelvek számára. 1880-ban a német tanítási nyelvvel rendelkező népiskolák száma 867 volt, ám az a szám 1900-ra 383-ra csökkent. 1923-ban megalkották a kisebbségi iskolatörvényt, mely alapján 3 iskolatípust vezettek be. Az „A” típusú iskolákban a tanítási nyelv a német volt, a magyar mint kötelező tantárgy szerepelt. A „B” típusú iskolákban a tanítás fele német, fele pedig magyar nyelven folyt. A harmadik iskolatípus a „C” típusú volt, melyben a magyar volt a tanítási nyelv és a német szerepelt kötelező tantárgyként. Megdöbbentő adat, hogy a német iskolák 75%-a „C” típusú iskolaként működött.

1938 novemberében megalakult a Magyarországi Németek Népi Szövetsége (Volksbund der Deutschen in Ungarn), mely később a magyarországi német népcsoport legitim vezetőjévé vált.

1942-ben a magyar kormány lehetővé tette 20 000 önként jelentkező sváb besorozását a német hadseregbe. Később azonban már nem volt szó önkéntes jelentkezésről. 1944-ben Magyarország és Németország szerződést kötött a magyarországi németek kényszer toborzásáról az SS számára. Ennek végrehajtásánál már a magyar csendőrök is segédkeztek. 1945-ben a magyarországi szovjet katonai parancsnokság elrendelte a magyarországi németek és a német családnevűek deportálását. A Nemzeti Parasztpárt főtitkára, Kovács Imre 1945. április 10-i beszédében a következőket mondta: „A svábság egy batyuval jött ide. Egy batyuval is menjen. Most osztozzanak a németek sorsában. A svábokat is ki fogjuk telepíteni.”³

---

³ Manherz Károly: A magyarországi németek , Második kiadás, 37.o.

1946-ban megindult a magyarországi németek kényszer kitelepítése, egyszerűen csak német nemzetiségük, anyanyelvük miatt. 1949-ben a népszámlálás szerint már csak 22 455 német élt Magyarországon.

1959-ben 30 általános iskolában önkéntes alapon némettanítás folyt. Megkezdődtek a tánccsoportok és színjátszó egyesületek kulturális körutazásai. Ezzel kezdetét vesz a „táncoló és éneklő nemzetiség” korszaka, amely máig tart.

1967-ben a pesterzsébeti Kossuth Gimnáziumban a magyarországi német gyerekek számára egy német nemzetiségi osztályt vezettek be, ahol 3 tantárgyat német nyelven tanítottak. 1990-ben az iskola német tagozata „Német Nemzetiségi Gimnázium” név alatt önálló lett. Ekkor már a tantárgyak felét német nyelven tanították.

Mivel a magyarországi németek számát statisztikailag nagyon nehéz megállapítani, csak becslésekre hagyatkozhatunk. Ezek szerint Magyarországon napjainkban legalább 220 000 –re tehető a számuk.

1993-ban elfogadásra került a nemzetiségi törvény, amely szabályozta a Magyarországon élő 13 kisebbség jogait. Ennek eredményeképpen 1994-től már egyre több községben működik német kisebbségi önkormányzat. 1995-ben megalakult a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata.

1.2. A magyarországi német kisebbség nyelvhasználata

„Egy nemzeti kisebbség létének meghatározásához alapvető, ha nem egyike a legfontosabb ismérvek, nyelvállapotuk, mindenkori nyelvhasználatuk és kódválasztásuk, ill. az abban megnyilvánuló stratégiáknak a leírása, megértése.”⁴

A Magyarországra érkező németek különböző közép- és délnémet nyelvjárásokat beszéltek. Ezek a különböző nyelvjárások töltötték be a magyarországi németek nagy többségénél az elsődleges kommunikáció szerepét egészen a XX. század elejéig. Az évek folyamán azonban a magyar nyelv egyre nagyobb hatást gyakorolt a magyarországi németek nyelvhasználatára. Ennek többféle oka is lehet, egyrészt, hogy egyre nagyobb biztonsággal használták a magyar nyelvet, másrészt pedig, hogy egyre több magyar szó épült be a szókincsükbe. Az 1946-os kitelepítés a magyarországi németek számára sorsfordító volt. Ez vonatkozik nyelvhasználatukra is. A későbbi években a magyarországi németek a német helyett egyre inkább a magyar nyelvet használták. A helyi német nyelvjárások, a német irodalmi nyelv és a magyar nyelv egyaránt megjelenik a magyarországi németek nyelvhasználatában.

Sajnálatos módon a helyi német nyelvjárások, mind inkább visszaszorultak, az idősebb generációtól haladva a fiatalabb felé, ismeretük jelentős mértékben csökkent. A '80-as évek végétől kezdve a német irodalmi nyelv elterjedése is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy helyenként a nyelvjárások már teljesen eltűntek. Statisztikai kimutatások szerint azonban, a magyarországi némettség körében messzemenőleg a német a legnépszerűbb, iskolai keretek között választott idegen nyelv, annak ellenére, hogy hazánkban országosan az angol a legnépszerűbb, vezető nyelv. A nyelvjárás 1945 után 15-20 évig teljesen visszaszorult a kisebb, szűkebb közösségekbe. A már említett történelmi okok miatt

---

⁴ Manherz Károly: A magyarországi németek , Második kiadás, 41.o.

idegenek előtt ritkán használt kommunikációs eszközzé vált. Bár a német nyelvjárás még az idősebb generációk nyelvhasználatában él, általánosságban elmondható, hogy napjainkban az elsődleges nyelv szerepét a kommunikáció minden szintjén a magyar nyelv tölti be.

1.3 A magyarországi német kisebbség kulturális élete

1985-ben Pécssett alapították az első magyarországi német egyesületet, a „Nikolaus Lenau Kulturverein”-t, amely a háború utáni Európában az első bejegyzett német kisebbségi egyesület volt.⁵ Az egyesület feladatai közé tartozott a kapcsolatok kiépítése és ápolása a hazai és kitelepített svábok között.

Napjainkban szinte minden svábok lakta faluban, városban működik közösségi ház, tájház. Ezek az épületek adnak otthont a különböző egyesületeknek, hagyományőrző csoportoknak, kórusoknak, táncsoportoknak.

1972-ben a Magyarországi Németek Demokratikus Szövetsége keretein belül létrejött az Irodalmi Szekció. Ez nagy lehetőséget adott a magyarországi németek soraiból kikerült írók, költők számára.

1954 óta rendelkeznek a svábok egy országos hetilappal is, mely a mai napig hetente megjelenik, 16 oldalon és 3000 példányban Budapesten Neue Zeitung (Új Újság) címmel. A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata megbízásából évente megjelenik a magyarországi németek évkönyve, a Deutscher Kalender (Német Kalendárium), 320 oldalon, 8000 példányban.

1956-ban a Magyar Rádió pécsi stúdiója megkezdte német nyelvű adásait, amelynek regionális műsora naponta 10.30-tól 12 óráig, országos adása pedig 19.30 és 20 óra között hallható. Napjainkban a budapesti rádió minden vasárnap sugároz egyórás műsort német nyelven. A Magyar Televízió pécsi stúdiója szerkeszti az Unser Bildschirm (a Mi Képernyőnk) című műsort. A 25 perces műsort hetente, váltakozó adásidőben sugározzák.

---

⁵ Manherz Károly: A magyarországi németek, Második kiadás, 54.o.

Az elmúlt évtizedekben az iskolai nyelvoktatás jelentős változásokon ment keresztül. 1982 óta egyre több iskolában valósulhatott meg a kétnyelvű oktatás. A kétnyelvű gimnáziumok és szakközépiskolák száma egyre nő. Budapesten, Pécsen, Mórán, Pilisvörösváron, Veszprémben, Sopronban, Gyöngyösön és Baján német nemzetiségi gimnáziumot is találunk.

1994-ben alakult meg a Magyarországi Németek Kutatási-és Tanárképzési Központja Budapesten. Feladatai közé tartozik a nemzetiségi továbbképzés modernizálása, kurzusok szervezése, a Nemzeti Alaptanterv nemzetiségi moduljainak kidolgozásában való részvétel és segítségnyújtás.

2. Pilisvörösvár, a magyarországi svábság fellelegvára

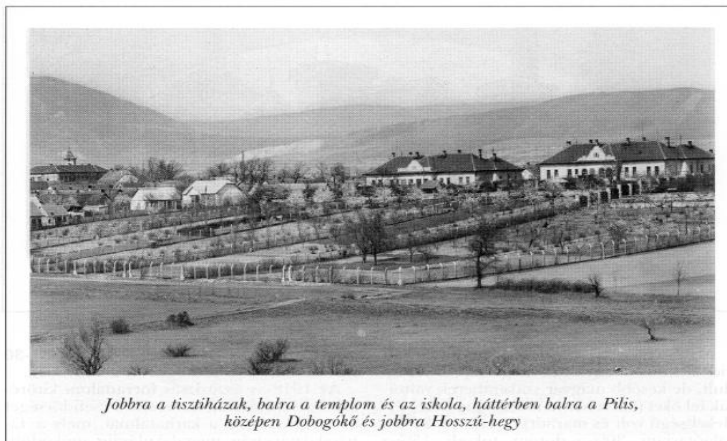
2.1. Pilisvörösvár fekvése

Pilisvörösvár város Pest megyében található, a fővárostól ÉNy-i irányban a Lánchíd melletti 0 kilométerkőtől 18 km-re fekszik. A város a vörösvári medence Ny-i részét foglalja el. Rendkívül kedvező fekvése van. A Budapest - Esztergom közötti vasútvonal, valamint a Budapest - Bécs közötti műút mentén fekszik. 1997 óta város, lakosainak száma kb. 13 300 fő.

A medencét, amelyben fekszik, a Pilis hegység hegykoszorúja öleli körül. A legtöbb hegy a turisták által nagyon kedvelt kirándulópályává vált, ezek a Pilis,

a Kis- és Nagy – Kevély, a Zsíros-hegy és a Nagy –Szénás. Ny-i irányban kietlen dolomithegyek találhatóak, ezek a Kis- és Nagy – Kopasz, a Fehér-hegy, az Őr- hegy és a Vörös- hegy. A Pilis hegység geológiai kialakításában kisebb- nagyobb vulkáni tevékenység is közreműködött. A hegység két uralkodó kőzete a dolomit és a dachstein. A Pilis hegyek vörös, vastartalmú anyagból állnak. A Pilis-hegy területén és közvetlen környezetében a legtöbb barlangban található mész. A meszet mészégetés céljából fejtik ki. A legtöbb mészégető a Pilis-hegy környékén található. Pilisvörösváron a „Budapest Vidéki Szénbánya Részvénytársaság” feltáró munkáinak eredményeként barnaszénét is találtak.

Pilisvörösváron több tavat is találunk. Az első tó az úgynevezett „slemung”, becenevén „slötyi”. Ez tulajdonképpen 5 tóból áll és a mai napig a horgászok kedvelt helye. A zsidó temető mellett is volt egy tó, melyet a 70-es években feltöltöttek. Hasonló sorsra jutott a tó mellett álló Nepomuki Szent János szoborról elnevezett Szent János- tó is. A negyedik tó a Cigány- tó volt. A tavat 1928-ban feltöltötték és a helyén strandot létesítettek, amit azonban néhány éves működés után be kellett zárni.

A vidék éghajlatát nem lehet pontosan meghatározni, mert sem hegyvidékinek, sem alföldinek nem mondható. Ezen a területen ugyanis mindkét vidék éghajlatai érvényesülnek. Mivel a Felvidék és az Alföld két különböző hőmérsékletű levegője a pilisvörösvári völgy irányában tör a kiegyenlítődéssel felé, ezért a környék szinte állandó széljárásnak van kitéve.

Általánosságban azonban elmondható, hogy a telek általában hidegek, a nyarak viszont forrók. Az évi csapadék mennyisége 600 milliméter körüli. A klíma és a környezeti adottságok földművelésre és állattenyésztésre kiválóan alkalmasak.

⁵2.2 Pilisvörösvár múltja

Pilisvörösvár története már a római korban kezdődött, amikor a római légiók a mai település határán húzódó római úton vonultak a Nyugat meghódítására. Hatalmas katonai felvonulás tanúja volt ez a táj. A katonák segédtábort állítottak fel a légiók kiszolgálására, ezt a régészeti kutatások és a Városi könyvtár udvarán felállított mérföldkövek tanúsítják. A tábor a mai szabadságliget területén állt. 1543-ban Lala Musztafa a Buda és Esztergom közötti út védelmére az utak találkozásánál palánkvárat építtetett. A várat kőből, téglából, palánkból és vörös agyagból készítették. A vár már messziről vörösén csillogott, ezért a törökök „kizil hiszár palankaszaninak”, azaz vörös palánkvárnak, röviden Vörösvárnak nevezték. A törökök által kifosztott, feldúlt terület átmenetileg lakatlan volt.

Vörösvár első földesura gróf Csáky László volt, aki I. Lipót császártól Schwarzwaldból parasztokat, telepeseket kért. Még abban az évben, 1689-ben megjelentek az első telepések. 4 család érkezett ekkor

---

⁵ Fogarasy-Fetter Mihály: Pilisvörösvár története és néprajza, 112.o. és 117.o.

Vörösvárra. A szorgalmas telepesek virágzó mezőgazdasági kultúrát teremtettek. Erdőket irtottak, mocsarakat csapoltak le és termékennyé tették a földet. 1696-ban Vörösváron már 64 német és két magyar családot írtak össze. A 64 német családból, akik az 1696-os összeírásban szerepeltek, csak 19-nek a származási helye derül ki az anyakönyvekből.⁶

1749-ben Mária Terézia rendeletére elkészült az úgynevezett „posta út”. 1752-ben megindult az utasokat szállító deliszánsz (postakocsi járat) is, ennek egyik megállóhelye 1888-ig Vörösváron volt. A posta állomás a mai városháza épülete volt. 1895. november 17. fontos nap volt Vörösvár történetében. Ezen a napon haladt át az első vonat a városon, az akkor épült Budapest- Esztergom gőzvasút vonalon.

1896-ban egy belga tőkéscsoport kőszénbányát nyitott a szomszédos Szentiván községben. Hamarosan kiderült azonban, hogy a szénmező átnyúlik Vörösvár határába. 1903-ban megkezdték az ikerakna (mélységi vágat) mélyítését. Bár a termelés folyamatosan bővült, a bányászok helyzete fokozatosan romlott, ezért 1928. november 23-án sztrájkba léptek. A bányászsztrájk emlékét a Városháza előtt felállított emlékmű is őrzi, amely Bajnok Béla helyi szobrászművész alkotása. A község fejlődése szempontjából a bányászat sokat jelentett a városnak, például a bányától kapott energiának köszönhető Pilisvörösvár és környéke a villamosítást is.

Az I. világháború során közel 100 vörösvári katona halt meg. A II. világháború alatt a hatóságok Vörösváron nem éltek a kényszerítés eszközével, mert a hadiipar működtetéséhez szükséges volt a jelentős számú iparban foglalkoztatott ember munkájára. Feltehetően ezért nem került sor 1946-ban a magyarországi németiséget sújtó kitelepítésre.

1945 után Pilisvörösváron is megtörtént a kisipari szövetkezetek létesítése. A település jelentős gazdasági fejlődésnek indult, mely biztosította az oktatás, kultúra, egészségügy kiemelt fejlődését is. A 90-es évek gazdasági változásai átalakították a település gazdasági

---

⁶ Bonomi Jenő: Pilisvörösvár község betelepítéséről. Délkeletnémet kutatások. München/Lipscse 1939.,4.évf.

szerkezetét is. Kiépült a települést ellátó kiskereskedelmi üzlethálózat. A privatizáció lehetősége több külföldi befektetőt hozott a városba, akiknek hatása a településfejlesztésben is érezhetővé vált.

Pilisvörösvár arculatát meghatározza nemzetiségi volta, a helyi hagyományok ápolása összetartja a közösséget, a társadalomnak viszonylagos zárttságot biztosít, a személyes ismeretség, a kisvárosi életérzés pedig meghatározó jelentőségű.

2.3 Pilisvörösvár jelene

Pilisvörösváron a 2001-es népszámlálási adatok szerint 12514 fő él. A legnagyobb számban németek élnek városunkban. A többi 10 nemzetiség is jelen van, de számuk nem számottevő. A népszámlálási adatok szerint: 2170 fő német nemzetiségű, 2589 fő nemzetiségi kultúrához kötődik, 751 fő német anyanyelvű és 1220 fő a német nyelvet használja családi, baráti körben.

A 2002. évi önkormányzati választások során csak német kisebbségi önkormányzat alakult.

A városban 1990 óta működik a Pilisvörösvári Német Nemzetiségi Kisebbségi Önkormányzat. Irodájuk a Művelődési Ház egyik irodájában működik. Céljuknak tekintik az összetartozás, identitástudat erősítését, közösségerősítő programok megvalósítását, a népszokások, hagyományok felelevenítését, a régi kézműves mesterségek felelevenítését, a helyi nyelvjárás és zenei örökség archiválását. Az önkormányzat a német nemzetiségű lakosság, főleg a nemzetiségi egyesületek tagjai részére továbbképzési lehetőséget biztosít, népszerűsíti a német nyelv használatát, a német nemzetiségi vonatkozású dolgokról tájékoztatja a lakosságot. Feladatai közé tartozik ezen felül még a Neue Zeitung, illetve a nemzetiségi vonatkozású

könyvek népszerűsítése, az énekkar, a tánccsoport és a zenekar támogatása.

Pilisvörösvár lakossága a legújabb adatok szerint 13 319 fő. A lakosság számának emelkedésében jelentős szerepet játszik az a tény, hogy a város Budapest agglomerációs övezetében található.

2.4 Pilisvörösvár jövője

2004 első felében az Ecorys Magyarország Kft. az önkormányzat megbízásából elkészítette Pilisvörösvár hosszú távú városfejlesztési koncepcióját.

A koncepció kialakításában minden lakos aktívan bekapcsolódhatott a kiküldött kérdőívek kitöltésével, illetve az előre meghirdetett lakossági fórumokon való részvétellel. A Városfejlesztési Koncepció felvázolja a jövő lehetséges útjait, de emellett feltárja a város értékeit, bemutatja hiányosságait, kitér a fejlődését elősegítő és gátló tényezőkre.

A koncepció egyik legfontosabb üzenete, hogy a jövőben meg kell erősíteni térségi szerepünket, hiszen Vörösvár egyik legnagyobb értéke, hogy a főváros közelében helyezkedik el. Gauder Péter, az Ecorys Magyarország Kft. Ügyvezető igazgatója szerint „Ennek a városnak óriási esélye lenne a megújulásra azáltal, hogy egy 30-40 ezer lakosú kistérség központjaként úgynevezett közvetítő, hálózatszervező funkciót látna el. Vörösvárnak meg kell őrizni a Pilisi- medencében a vonzerejét, központi szerepét.”⁶

A koncepció másik fontos eleme, hogy a gazdaságot erősíteni, az életminőséget emelni, a szolgáltatásokat pedig fejleszteni kell és közösségi tereket kell kialakítani. Vörösváron jelenleg sajnos nincsenek olyan helyek, ahol az emberek összejöhetnek, beszélgethetnek, ahol közösségi élet folyik. Fontos, hogy egy gazdaságilag fejlettebb

---

⁶ Vörösvári Újság X.évf. 9.szám ,6.o. ,Fogarasy Attila írása

városban a vállalkozók is szívesebben megtelepednek, ez pedig nagyban elősegíthetné a turizmus fejlődését is.

Talán a koncepció egyik legfontosabb eleme, hogy a városnak meg kell találnia az identitását. Fontos, hogy az emberek büszkék legyenek nemzetiségükre, kultúrájukra, egyesületeikre, hagyományaikra, rendezvényeikre, nemzetiségi nyelvükre.

Ezt a koncepciót az önkormányzat nem fogadta el, ezért egy másik cég megbízásával a közeljövőben új terv készül.

3. Nemzetiségi hagyományok ápolása Pilisvörösváron

1990. január 28-án alakult a Pilisvörösvár és Környéke Német Nemzetiségi Kulturális Egyesület, közismert nevén a Heimatverein. Az egyesület tevékenységének célja, hogy megőrizze és felelevenítse helyi hagyományainkat. Az egyesület a város életében aktív szerepet vállal, ők rendezik a legtöbb városi rendezvényt, részt vesznek a többi egyesület és az egyház által szervezett rendezvényeken és ők tartják a kapcsolatot Pilisvörösvár testvérvárosaival.

1990. december 19-én megalakult a Pilisvörösvári Hagyományőrző Egyesület. Az egyesület célja a kulturális értékek felkutatása és tudatosítása a fiatal nemzedékben. Céljuk a nemzetiségi tudat elmélyítése és a német anyanyelv felnőtt oktatás keretében történő széleskörű terjesztése. Különös figyelmet fordítanak a nyelvjárás felkutatására és oktatására. Tanulmányozzák a régi parasztság, az iparosok és a bányászok életét és munkásságát, az utolsó öt évtized társadalmi életét és az egyháznak a városban betöltött szerepét.

Az egyesület feladata az összegyűjtött helytörténeti anyag karbantartása és tárolása, a már meglévő anyagok és tapasztalatok alapján kutatások végzése. Az anyagok kiállítására az ő feladatuk a megfelelő épület megszervezése és berendezése.

Pilisvörösvár Falumúzeuma Peller János és felesége, Weisz Mária 1908-ban épült házában került berendezésre. Az épületet Pilisvörösvár Önkormányzata 1992-ben vásárolta meg és a Pilisvörösvári Hagyományőrző Egyesület segítségével tataroztatta. 1993-ban nyitotta meg a helytörténeti tárgyakat, lakásberendezéseket, népviseleteket és régi fényképeket bemutató kiállítását.

2004-ben második alkalommal rendezte meg a Német Nemzetiségi Kisebbségi Önkormányzat a Pilisvörösvári Nemzetiségi Napokat. A 4 napos rendezvénysorozat keretében kerül sor a regionális német nyelvű színházi fesztiválra, ahol a környékbeli általános iskolák színjátszó csoportjai mutatkoznak be. Az iskolások vers-és prózamondó versenye lehetőséget ad a magyarországi német írók, költők műveinek szélesebb körű megismertetésére. A kultúrház ad otthont a nemzetiségi délutánnak, amelynek során az oktatási intézmények mutatják be nemzetiségi műsorukat, illetve a helyi nemzetiségi egyesületek színesítik a közösen, bor és ének mellett eltöltött délutánt.

3.1 Népviselet

„A Magyarországra telepített németek zömében földművesek, kisebb százalékban iparúzők voltak. Ruházatukat a célszerűség, a paraszti és ipari munkához való alkalmazkodás határozta meg.”⁷

Őseink viselete, melyet hosszú évekig gondoztak, sajnos mára már szinte teljesen eltűnt. A régi parasztviselet festőien szép, mégis

---

⁷ Manhez Károly: A magyarországi németek, Második kiadás, 72.o.

egyszerű, tiszta és tartós volt. Viselőik eleinte még a hozzávaló anyagokat is saját kezűleg készítették el.

A XVIII. század második évtizedében alakult ki az ide települtek körében egy önálló népviselet.

A férfiak sötétkék posztóból készült ruhát, fehér inget, csizmanadrágot, gazdagon zsinórozott kabátot és ezüstgombos mellényt hordtak ünnepnapokon. Nyáron filckalapot, télen pedig bundasapkát és fekete selyemkendőt hordtak. Csizmájuk általában suviszkos bőrből készült. Hétköznap sem hiányozhatott a kalap, de a munkához használt kékfestő kötény sem. Nadrágjuk és ingjük egyszerűbb anyagból készült.

A nők ünnepi viselete fekete szövetből vagy selyemből készült ráncolt szoknya volt, amely elé széles fekete kötényt kötöttek. A szoknya alatt 3-4 fehér, keményített alsószoknyát viseltek. Mivel az akkori szépségideál a széles csípő volt, derekukra „hurkát” („hanzl”) kötöttek, amelyben teltebbnek tűntek. Nyakukban rojtos kendő volt, amely a mellet is takarta. Erre vették fel a szövetből, atlaszból vagy különleges alkalmakkor bársonyból készült kabátot („laibl”). Fejükön selyemkendő volt. Bőr félcipőben és gyapjúharisnyában jártak, amelyet a boka alatt piros betoldás díszített.

A felnőtt lányok ünnepnapokon bőven ráncolt selyemszoknyát vettek fel és nagy rojtos selyemkendőt kötöttek a vállukra, melynek csücske hátul hosszan lelógott. Hajukat ívelt fésűvel feltűzték, fejkendőt nem viseltek az esküvőjük napjáig. Nyáron rövid ujjú, csipkebetétes fehér blúzt hordtak. A selyemszoknya elé fehér kötényt kötöttek, lábukon is fehér harisnya és bőr vagy bársony félcipő volt. Kezükből mindig csipkés fehér zsebkendőt tartottak. Nyakukon ezüst vagy arany láncon függő keresztet viseltek.

Hétköznapokon ennél lényegesebb egyszerűbb volt a viselet. A 2 alsószoknya fölött vászonból vagy kékfestő anyagból készült szoknyát viseltek, a kötény is általában kékfestő anyagú volt. Felsőtestükön olcsóbb, munkához viselhető blúzt hordtak, de a házas asszonyok fejéről soha nem hiányzott a kendő.

Az életkor előrehaladtával a ruhák színe is változott, míg a fiatal lányok világosban, az idősebb asszonyok egyre sötétebb színű ruhákban jártak.

3.2 Hagymányok és szokások

Őseink életében fontos szerepet töltött be a vallás, amely a közösséget összetartó erőként hatást gyakorolt a hétköznapok, ünnepnapok és ezáltal a hagyományok kialakulására is.

A farsang (Fasching) a böjti időszakot megelőző hetek elterjedt megnevezése. A farsang csúcspontját a magyarországi németeknél, így Pilisvörösváron is a hamvazószerdát megelőző három nap jelentette. Vasárnap kerül megrendezésre a Farsangi-bál, mely hajnalig tartó mulatozást jelent. Kedden, közvetlenül a böjti időszak kezdete előtt van a Farsangtemetés, mely eredetileg a tél temetését jelentette. Ilyenkor éjfél előtt koporsóba fektetik a farsangot megszemélyesítő legényt és egy fehér lepellel letakarják. Papnak, és ministránsnak öltözött legények viszik körbe a „halottat” a táncteremben és közben tréfás dalokat énekelnek. A bál 24 órakor a böjti harangszóval ér véget.

A böjti időszakot a virágvasárnapkal kezdődő nagyhét zárja le. Ilyenkor az emberek barkát visznek a templomba, hogy megszenteljék. A néphit szerint a szentelt barka gyógyító és gonoszűző erővel rendelkezik. Régebben szombat délután, manapság vasárnap kora reggel tartják a húsvéti körmenetet. Régen azt mondták, hogy csak a körmenet után szabad a húsvéti sonkából enni. A legtöbb helyen a mai napig tartják ezt a szokást. Húsvét vasárnap rendezik meg a Locsolóbált. Ez nem hagyományos rendezvény, mert a kölnivel vagy vízzel való locsolkodást

a magyarországi németek nem ismerték. Ez a magyaroktól átvett szokás csak az utóbbi évtizedekben vált általánossá.

Május elsejének éjszakáján van a májusfa állítás ideje. Pilisvörösváron a városháza előtt zenés kíséret mellett állítják fel a városi májusfát. A Májusfa (Maipaam) többek között a szerelem jelképe is. Ezért a legények a kiválasztott lány kertjében állítják fel. A fa beszerzése a május elsejét megelőző éjszakán történik az erdőben. A legények magas fát választanak ki, aminek a törzsét megfosztják az ágaktól, csak a koronáját hagyják meg, amit színes papírszalagokkal, üvegekkel, süteményekkel, ajándékokkal díszítenek fel. A májusfát csendben, a lehető leggyorsabban kell felállítani, nehogy a ház lakói felébredjenek. Régen nagy büszkeségnek számított, ha valakinek májusfát állította. Sajnos manapság egyre inkább kihalóban van ez a szép szokás.

Pünkösdkor van Pilisvörösváron az erdei kápolna búcsúja. Itt tartják a pünkösdmi misét, és ilyenkor árusok gyülekeznek a kápolna köré.

Bár nem nevezhető régi hagyományos ünnepnek, Pilisvörösváron már néhány éve rendszeresen megrendezésre kerül pünkösdkor az utcabál.

Ilyenkor egy egész utcát lezárnak és délutántól egészen hajnalig tartó táncmulatságot tartanak. Délután általában fúvószena, míg estétől igazi sváb sramlizene szórakoztatja a mulatni vágyókat.

Mindenképpen említésre méltó a hagyományos Úrnapi Körmenet, amelyre a vörösváriak emberemlékezet óta virágszőnyeget készítenek. Már hajnalban feldíszítik a nagytemplom körüli körmenet útvonalát a napok óta gyűjtött virágszirmokkal, amelyek vallási motívumokat ábrázolnak. A körmenet 4 állomásán virágokkal díszített lombsátor áll. A helyi lakosokon kívül az ország minden pontjáról érkeznek hívők, hogy megcsodálhassák a gondos munkával elkészített káprázatos, színes, több 100 méter hosszú virágszőnyeget.

Augusztus 15-én, Mária mennybemenetelekor ünnepli Vörösvár a búcsút (Khiritog). Mária, Jézus anyja a vörösvári nagytemplom védőszentje, ezért ünnepli a város ezen a napon a búcsút. Az évek során az ünnep egyházi jellege egyre inkább elhalványult, és a búcsú világi ünneppé

alakult. Pilisvörösváron néhány éve a búcsútól augusztus 20-ig tartják a Vörösvári Napokat. Ez a rendezvénysorozat a város minden lakójának korosztálytól függetlenül nyújt szórakozási lehetőséget. A rendezvénysorozat egyszerre több helyszínen is zajlik. A búcsútéren állítják fel a búcsúsok a hintákat, játékokat, bazárokat. A Campingben a fiatalabb generáció számára rendeznek reggelig tartó mulatságokat. A gimnázium udvarában pedig egy hatalmas sátrat állítanak fel, ahol változatos műsorok váltják egymást. Délelőttönként a gyerekek részére különböző versenyeket rendeznek. Délutánonként a városban működő különböző tánccsoportok kapnak lehetőséget a bemutatkozásra. Németországi testvérvárosainkból is érkeznek ilyenkor vendégek, zenekarok, akik szintén adnak egy kis műsort. Esténként igazi svábbálokat rendeznek a sátorban. A Vörösvári Napok rendezvénysorozata az augusztus 19-én megrendezett tűzijáték utáni bállal ér véget.

Szeptember utolsó szombatján kerül megrendezésre a szüreti felvonulás, melyet este a szüreti- bál követ. Eredetileg ez a multság a betakarítási ünnepek körébe tartozott. A szüreti felvonulás szombat délután kezdődik és a felvonulók végigjárják a várost. A felvonuláson részt vesznek a helyi egyesületek, zenekarok, tánccsoportok, óvodák, iskolák. A felvonulás a lovasokkal kezdődik, őket követi a Pilisvörösvári Zeneiskola Fúvószenekara és Majorett-csoportja, majd a népviseletbe öltözött tánccsoportokat nézhetjük meg. A felvonuláson több szőlőfürtökkel feldíszített lovaskocsi is megtalálható, amin a kisebb gyerekek ülnek. Általában a németországi testvérvárosainkból is érkeznek fúvószenekarok. Őket követik a népviseletbe öltözött iskolások és

óvodások. A menetben egy feldíszített lovaskocsiban ül a bíró és a bíróné. A sort a Pilisvörösvári Német Nemzetiségi Fúvószenekar zárja. A menethez tréfamesterek is tartoznak, akik a nézelődőket mézzel, lekvárral vagy korommal összekenyik. A felvonulás után a Vásár-téren még egy kis zene van, majd ezt követi este a Heimatverein megrendezésében a Szüreti-bál. A bál helyszínén éjfélig hagyományosan „csőszök” vigyáznak a teremben elhelyezett szőlőfürtökre. Ha valakit „lopáson” kapnak, a bíró elé viszik, aki általában súlyos pénzbüntetést szab ki rá.

November 25-én, Szent Katalin napján rendezik az advent előtti utolsó mulatságot, a Katalin-bált. Ettől a naptól kezdve egészen szilveszterig nem rendeznek táncmulatságot.

Az András-nappal (november 30.) kezdődő és vízkereszt napjáig (január 6.) tartó karácsonyi időszak igen gazdag népszokásokban. Sajnos a legtöbb régi népszokás mára már szinte teljesen feledésbe merült.

Márton napján, november 11-én a városban lampionos felvonulás van. Az iskolások a saját készítésű lampionjaikkal, zenés kíséret mellett végigjárják a várost.

Német nyelvterületen csak a 16. században jelent meg Miklós (Nikolaus), mint ajándékozó. Pilisvörösváron még mindig hagyomány, hogy férfiak Mikulásnak beöltözve látogatják meg a gyerekeket, akik az ajándékokért cserébe énekelnek, vagy verseket, mondókákat mondanak. Évről évre az utcán is van egy Mikulás, akihez az óvodások, kisiskolások

ellátogathatnak. A tavalyi évben egy vállalkozónak köszönhetően egy igazi rénszarvas is ellátogatott Pilisvörösvárra, ezzel felejthetetlen élményt okozva a gyerekeknek.

Mint a legtöbb magyarországi német faluban, Pilisvörösváron is sor kerül a pásztorjáték bemutatására a templomban december 24.-én délután. Hosszú éveken át szenteste angyalnak, Józsefnek és Máriának öltözött gyerekek járták végig a falut, hogy minden házban énekelve előadják Jézus születésének történetét. („Christkindlspiel”). Az előadásért cserébe a házigazdától almát, diót vagy esetleg aprópénzt kaptak.

Ebből a szokásból mára annyi maradt meg, hogy iskolás gyerekek az éjféλι mise kezdetén előadják ezt a szép, német nyelvű éneket.

Szenteste az éjféλι misét követően forralt borral várják a hívőket a templom előtt. Néhány éve zenés köszöntőt is tartanak.

3.3 A hagyományos sváb esküvő

Az eljegyzés három héttel az esküvő előtt történt. Délelőtt a jegyespár először a hivatalba, majd a plébániahivatalba ment bejelentkezni. Mire hazaértek már az ünnepi reggeli várta őket, melynek elengedhetetlen tartozéka volt a forgácsfánk. 1945-ig csak ez az egyfajta sütemény volt eljegyzéskor. A jegygyűrűket csak később az esküvőre vették meg. Az eljegyzési reggelit követően az anya egy kenyérruhát adott a lányának, melyben forgácsfánkkal megrakott tányér volt. A lány ezt vitte el a vőlegény szüleihez. A menyasszony ekkor lépte át először a vőlegény szülői házának küszöbét. Ekkor megbeszéltek egy napot, amikor a két család majd összeül és kitűzik az esküvő napját. A szülők már előre megegyeztek abban, hogy hol tartják az esküvőt. 1938-ig a parasztok az esküvőt otthon tartották. A gazdagabbak 80-90 vendéget is hívtak, a szegényebb parasztemberek általában 50-60 vendéget hívtak meg. A menyasszony és a vőlegény az eljegyzés után három héten keresztül mindig a vasárnapi 10 órai nagymisére ment. A menyasszonynak utána gyorsan haza kellett mennie, mert az esküvőig már semmiféle vidámságban nem vehetett részt. Ha a jegyesek mégis elmentek táncolni, legkésőbb éjjel 11 órára haza kellett menniük.

Az esküvőket legtöbbször a farsangi időszakban vagy novemberben tartották, amikor a szántóföldi munkák még nem kezdődtek meg vagy pedig már befejeződtek.

A jegyespárnak az esküvő előtt jegyesoktatáson kellett részt vennie a plébánián. Ekkor készítette fel őket a pap az esketésre és a házasesetre.

Az esküvő előtt öt nappal kezdődött meg a nagy munka, amiben a vendégek is mindig segítettek. Az első napon készültek az aprósütemények, a második napon összegyűltek a férfiak és leölték az állatokat. A harmadik napon hordták össze az edényeket. A székeket, asztalokat és padokat a kocsmákból kölcsönözték ki. A negyedik napon tisztították a zöldségeket és elkészítették a káposzta-és krumplisalátát. Az esküvőkön többnyire ez a két fajta saláta volt. Az utolsó napon az egész házat kitakarították, és mindent elrendeztek az esküvőre. A szobákat a szekrények kivételével teljesen kiürítették.

A háziaknak az esküvő napján már nagyon korán fel kellett kelnie, mert a szakácsnő már fél hatkor jött, hogy nekilásson az ebéd főzésnek. Kilenc órakor jött a zenekar és utána megérkeztek az első vendégek is. Az ifjú pár hét órakor elment a reggeli misére, ahol mindketten meggyóntak és áldoztak. A mise után a vőlegény hazakísérte a menyasszonyt, ahol már reggelivel várták őket. Reggeli után a vőlegény hazament, hogy átöltözzön. A vőlegény házába csak az ő rokonai és ismerősei jöttek, a többi vendég mind a menyasszonyos házban gyülekezett. Miután a vendégek megérkeztek, fehér szalaggal díszített rozmaringágacsokat tűztek a férfiak kabáthajtókájára. A fiatalabb legények a koszorúslányokkal érkeztek. Ezeket a párokat az örömszülők állították össze kor és magasság szerint. Ha a vőlegény házában már az összes vendég együtt volt, akkor sorba álltak. De mielőtt a menet elindult volna, a vőlegény még egyszer megköszönt a szüleinek, hogy felnevelték és a vendégekkel együtt közösen imádkoztak. Amikor megérkeztek a menyasszonyos házba, a vőlegény üdvözölte a menyasszonyát. A menyasszony addig nem jöhetett ki a házból, amíg egy koszorúslány ki nem kérte. A menyasszony elbúcsúzott a szüleitől és mindenért köszönetet mondott. Majd sorba álltak és elindultak a templom felé. Az

esketés németül folyt, zene és ének nélkül. Miután kijöttek a templomból, az emberek menetet formáltak és zenés kísérettel hazavonultak, de sosem ugyanazon az úton, amelyen jöttek. Otthon azonban zárt ajtókra találtak. A szakácsnő kinyitotta az ajtót és földhöz vágott egy tányért. A vendégek ezután beléphettek a házba. Ezután mindenki hazament. A férfiak megetették az állatokat, asszonyok és a lányok ez idő alatt átöltöztek. Ebéd előtt a menyasszony is felvette ünneplő ruháját, de a menyasszonyi kötényt és a koszorút magán hagyta. A vendégek egy óra körül ismét együtt voltak és megkezdődött az ebéd. Az ételeket a vőlegény és néhány legényember szolgálta fel. A zenészek nem a vendégekkel együtt ettek, hanem már előtte, mert ebéd közben is játszottak, egészen halkán, az úgynevezett asztali darabokat. Az ebéd elfogyasztása után egy tíz év körüli fiú ellopta a menyasszony cipőjét és a menyasszony keresztapjához vitte. Ezután addig alkudoztak, míg végül a keresztapa megadta érte a fiúnak a kért pénzüsszeget. Így a menyasszony visszakapta a cipőjét és kezdődhetett a tánc. A keresztapa letette a kalapját az asztalra és a menyasszonynak át kellett lépnie. Ezután leemelte a menyasszonyt az asztalról és elsőként ők táncoltak. Ezzel megnyitották a táncot a vendégek számára. Délután öt óra körül a lányoknak és az asszonyoknak ismét haza kellett menniük, mert tennivaló akadt a gazdaságban. Utána ismét más ruhában tértek vissza. Mire visszatértek az asztal már meg volt terítve a vacsorához. A vacsora után folytatódhatott a tánc, mely egészen éjfélig tartott. Éjfél előtt a menyasszony ismét felvette a menyasszonyi ruhát, és a vendégek készülődtek a koszorú levételére és a menyasszonytáncra. Minden férfi táncolt egyet a menyasszonnyal, utoljára az örömapára került sor. A tánc után az apa a vőlegényhez vezette a lányát. Ezután az ifjú pár minden feltűnés nélkül igyekezett kimenni a házból. Közben a menyasszony ismét átöltözött a tánchoz. Éjfél után ismét ettek a vendégek. Reggel, napfelkelte után a vendégek elkísérték a menyasszonyt és a vőlegényt az új lakásukba. Természetesen a menet közben végig zene szólt.

3.4 Népzene

3.4.1 A magyarországi németek zeneszeretete

„A hazai néemetségről az a mondás járja, hogy énekelve, zenélve, táncolva jönnek a világra, amely találóan jellemzi a német faluközösségeket, melyekben nincs ünnep, munka, öröm, bánat, amit ne foglalnának dalba, versbe, ne próbálnának meg zenével esetleg tánccal is kifejezni.”⁸

A 18. században betelepült németek már egy fejlett zenei kultúrát hoztak magukkal. A német községek mindegyikében volt kisebb fúvószenekar, alkalmi zenekarok. Magyarországon a svábok terjesztették el az amatőr közösségi zenélést. A magyarországi németek körében az ünnepekhez minden esetben kötődött a hangszeres zene. Még a temetéseken is énekel, zenével búcsúztatták el halottaikat.

A nemzetiségi községekben, az iskolákban 1900-ig németül énekeltek. A templomban, a körmeneteken, a temetéseken mindenütt német énekszó hallatszott. A zenei műveltség továbbadásának hagyományai voltak. A hangszeres zene elsajátítása általában apáról fiúra szállt.

A 20. század elején a legtöbb német község rendelkezett egy vagy akár több fúvószenekarral. Lakodalmakon, családi ünnepélyeken kisebb együttesek úgynevezett sramlizenével szórakoztatták a vendégeket.

Jakob Bleyer kezdeményezésére a 30-as években újraéledt a tradicionális német zene ápolása, melynek nyomán országszerte dalos- és fúvóstalálkozókat szerveztek.

A zene szeretetét a magyarországi németiség mind a mai napig megőrizte.

---

⁸ Manherz Károly: A magyarországi németek, Második kiadás, 76.o.

3.4.2 A pilisvörösvári népzene múltja

Pilisvörösváron, ha igazán ünnepelni szerettek volna az emberek, akkor egy fúvószenekarnak mindig jelen kellett lennie. A zenének társadalmi jelentősége volt. A zenekar élén a karmester állt, aki után a zenekart általában elnevezték, gyakran ő volt a zenekar megalapítója is. A szakmai tudás mellett fontos volt, hogy emberileg is közel álljon a zenészekhez, hogy hatni tudjon rájuk. Fúvószenekarok bár zenéjükkel némi pénzt is tudtak keresni, sehol sem a kereseti lehetőség miatt léteztek. A zenélés öröme tartotta össze őket. Már régen is voltak mindig olyan alkalmak, amikor a zenekaroknak lehetőségük nyílt arra, hogy összemérjék a tudásukat. 1926-ban Pomázon tartottak egy zenei versenyt, melyen a budai hegyvidék több zenekara is részt vett. A győztes Mauterer János vezetésével a pilisvörösvári zenekar lett. Mauterer János igazi zenészcsaládból származott, akik már a XVIII. században vezető szerepet töltöttek be a község zenei életében.

Nem sokkal az I. világháború előtt alakult meg Pilisvörösváron a bányászzenekar. Cservenka Ferenc hazájában, Csehországban katonazenész volt, az ő kezdeményezésére alakult meg a bányászzenekar. A 30-32 tagú zenekar a budai hegyvidék legnagyobb fúvószenekara lett. A zenéléshez a hangszereket a bánya adta. 1940-ben Pilisvörösváron bezárták a bányát, ezzel együtt a bányászzenekar is megszűnt.

Bár a közéletben a fúvószenekar kétségtelenül jelentős szerepet játszott, voltak olyan alkalmak, amikor egy egyszerűbb zenekarra volt szükség. Ha az emberek kisebb körben ünnepeltek, akkor sramlizene szólt. Sramlizenekarok szinte minden faluban voltak, ezekben általában négy-öt zenész játszott együtt.

A legtöbb zenész a zenélést otthon tanulta édesapjától, nagypapjától. De a régebbi időkben a kántorok is sokat tettek a svábok zenei neveltetése terén. A katonaság is fontos szerepet játszott a zenei képzésükben, hiszen a katonai szolgálat alatt legtöbbjük játszott a katonazenekarban is. A katonazenekarok hatása a zenekarok összetételében még sokáig megmutatkozott.

3.4.3 Pilisvörösvár zenei élete

Pilisvörösváron jelenleg két fúvószenekar és hat kisebb zenekar működik.

A Pilisvörösvári Fúvószenekar a tavalyi évben ünnepelte 15. évfordulóját. A Fúvószenekar tulajdonképpen 111 éves múltra tekint vissza, ők a híres Mauterer zenekar utódai. 15 éve alakultak és 2000 óta már egyesületként működnek. A zenekar minden városi, templomi és egyéni szervezésű ünnepen jelen van, ahol a tőlük megszokott színvonalon hagyományos fúvószenével szórakoztatják a közönséget. Természetesen Magyarország más területein is bemutatkoznak és már többször szerepeltek külföldön is. A zenekar 40 fővel indult, mára sajnos már csak 25-en maradtak. A zenekar vezetője Feldhoffer János, a karmester Búzás Bálint.

A Cziffra György Zeneiskola Ifjúsági Fúvószenekara 2004. április 17-én ünnepelte 10 éves jubileumát. A zenekar 1994-ben alakult 20 fővel. Az első években főleg helyi rendezvényeken szerepeltek. Több fúvószenekari versenyen is részt vettek, többek között 1996-ban Veszprémben, ahol Ezüst Oklevelet kaptak, 1999-ben Svájcban, ahol Bronz Koncertfúvószenekari minősítést szereztek. 2001-ben a Dunabogdányban megrendezésre került versenyen kitüntetéses első díjat kaptak. Kecskeméten pedig a zeneiskolai zenekarok országos versenyén harmadik helyezést értek el. Ma 52 fiatal tehetséges zenész játszik a zenekarban, de ha hozzávonnánk azokat is, akik már nem zenélnek, közel 100-an lennének. A zenekar hagyományos fúvószenekari darabokat, klasszikus zenekari műveket és filmzenét is játszik. A zenekar a hazai vendégszereplések mellett többször járt már külföldön is. Svájcban, Németországban, Finnországban és Görögországban is bemutathatták már tudásukat. A zenekarnak eddig két CD-je jelent meg, az első 1999-ben, a második 2004-ben.

Pilisvörösváron a fúvószenén kívül az igazi sváb sramlizene is méltán híres. Magyarországon nincsen még egy olyan település, ahol ennyi fiatal zenész játszana ezt a hagyományos zenét.

A „legöregebb” zenekar a Bravi Buam idén ünnepli 25 éves jubileumát. A zenekar megalakulásától kezdve igazi sváb zenét játszik, esküvőkön, bálokon, fesztiválokon. A zenekar rendszeresen vendégszerepel Németországban és Ausztriában is.

A Bravi Buam méltó utódja a Mondschein Kapelle. Az 2000 –ben megalakult 6 fős zenekar főleg Pilisvörösvár környékén hallható.

Hasonló stílust képvisel még a Pilischer Schramli és a Lustige Spatzen zenekar is.

A Schwabische Jungs zenekar inkább Ausztriában és Németországban vállal fellépéseket, ők az elmúlt pár évben áttértek az Oberkrainer zenei stílusra.

A modernebb zene képviselői is megtalálhatóak Pilisvörösváron, ők az Ungarndeutsche Jungs és a Bolero.

Immár hagyománnyá vált, hogy minden év október közepe táján megrendezésre kerül a Pilisvörösvári Zenésztalálkozó. Ezen az estén minden zenekar ingyen, jótékonyági célból lép a közönség elé. A bevétel egyik felét minden évben a Zeneiskola kapja, hiszen a zenésztalálkozó mottója: "Zenészek a zenészekért!" Ez az este kiváló lehetőséget nyújt arra, hogy a zenészek és a különböző zenekarok kapcsolata szorosabbá váljon, hogy tapasztalatot cserélhessenek, és hogy legalább egy évben egyszer ők is önfeledten szórakozhassanak.

Pilisvörösvár azon szerencsés települések közé tartozik, ahol a hagyományos nemzetiségi sváb zene még mindig él és fejlődik, hiszen évről-évre alakulnak újabb fiatal zenészekből álló zenekarok, akik teljes szívvel és lélekkel szeretnék feleleveníteni egyik legszebb örökségünket, a zenét.

3.4.4 A Pilisvörösvári Énekkar

A Német Nemzetiségi Vegyeskórus a tavalyi évben ünnepelte 15 éves jubileumát. 15 évvel ezelőtt a város létrejöttének 300. évfordulóján azzal a céllal alapították a kórust, hogy a helyi népi énekeket fenntartsák, ápolják és továbbadják. A kórus Neubrandt Piroska és Neubrandt Ferenc vezetése alatt helyi és más német nemzetiségű népdalokat, világi és templomi énekeket ad elő. Először kétszólamú, később már négyszólamú templomi énekek szerepeltek a repertoárjukban. A számottevő hazai

fellépés mellett sokszor vállalnak külföldi vendégszerepléseket is. Évről-évre rendszeresen részt vesznek a Sopronban megrendezésre kerülő Német Nemzetiségi templomi énekek Fesztiválján. A jövőben szeretnének a többi egyesülettel még hatékonyabban együttműködni. Sajnos, csak az utánpótlásból van hiány.

3.5 Néptánc

Az ének és a zene mellett a magyarországi németek életében a táncnak is mindig jelentős közösségformáló szerepe volt.

2004. október 30-án ünnepelte megalakulásának 50. évfordulóját a pilisvörösvári Német Nemzetiségi Táncegyüttes.

Az együttes 1954-ben alakult, Hidas Herbst György vezetésével. A hatvanas években a legendás hírű Lányi Ágoston vette át a művészeti munka irányítását. Az együttes már a hatvanas években számos turnét tett Ausztriában, Németországban, Franciaországban, Olaszországban, Lengyelországban és Litvániában. 1981-ben az együttes harmadszor is megnyerte a Soproni Néptáncfesztivált, ezzel mindenki szakmai elismerését elnyerték. Az együttes hazai és külföldi sikerei láttán 1984-ben, majd 1989-ben a magyar államtól nívódíjat kapott, 1987-ben pedig a Kulturális Minisztérium a Kiváló Együttes címet adományozta a táncsoportnak. A nyolcvanas évektől kezdve az együttes a tengerentúlra is eljutott. 1993-ban az Amerikai Egyesült Államokban jártak, felléptek

Clevelandben, Chicagóban és Detroitban. 1995-ben a gyermek tánccsoport Millwaukee-ban járt. 1998-ban a táncegyüttes Brazíliában, 2000-ben pedig Ausztráliában vendégszerepelt.

1974-ben Wenczl József vette át a felnőtt tánccsoport vezetését. A mai napig összesen 53 koreográfiát készített, melyeket Magyarország és Európa-szerte, de még a tengerentúlon is sok tánccsoport tart műsoron. Vörösvári Rezgős Polkája még a Budapesti Táncművészeti Főiskola tananyagában is szerepel.

Az együttes jövőre egy franciaországi turnét tervez, meghívást kaptak a bretagne-i Európa Fesztiválra.

1994-ben újjáalakult a pilisvörösvári Lányi Ágoston Hagyományőrző Táncegyüttes. Céljuk az volt, hogy egykori tanáruk, Lányi Ágoston nevét megőrizzék. Az együttest elsősorban az egykori csoport táncosai alkotják, vezetőjük Botzheim Mátyás. A csoport feladatának tekinti a nemzetiségi tánckultúra ápolását.

3.6 Oktatás

3.6.1 Német nemzetiségi óvodák

A Pilisvörösváron működő 6 óvoda mindegyike német nemzetiségi. Fő célkitűzésük, hogy a gyermekek megismerjék és megszeressék a német kisebbség nyelvét, kultúráját, még élő hagyományait és elősegítsék kisebbségi identitásuk kialakulását. Ezért az óvodában a gyerekek sváb

népdalokat, sváb mondókákat tanulnak, melyeket aztán az ünnepeket nagy sikerrel elő is adnak. A gyermekeknek már ilyen kis korban is lehetőségük nyílik a svábzene és a sváb néptánc megismerésére és gyakorlására.

Természetesen az óvodák céljai közé tartozik még, hogy a 3-6 éves gyerekek egészséges és harmonikus fejlődését elősegítsék és hogy a sikeres iskolai beilleszkedéshez szükséges testi, szociális és értelmi érettség elérésében hatható segítséget nyújtsanak.

3.6.2 Német Nemzetiségi Általános Iskola

A pilisvörösvári Német Nemzetiségi Általános Iskolának pontosan 500 tanulója van 19 tanulócsoportban. A tantestület 35 pedagógusból áll.

Az iskola kiemelt feladatának tekinti nemzetiségi jellegének erősítését. A nemzetiségi identitástudat erősítését, a nyelvi tudás gazdagítását erősíti a Vörösvári Nemzetiségi Napok keretében megrendezésre kerülő német nyelvű színházi fesztivál.

Az intézményben sok lehetőség nyílik a tanórán kívüli hasznos tevékenységekre is. Az iskola internetes, színjátszó és lovas szakkört indított. Kézműves foglalkozások is vannak. Továbbra is szerveznek úszást, hétvégi túrákat. Mozgásfejlesztő tornát, gyógytornát. Kézilabda sportkör is van az iskolában. Immáron három keleti harcművészet közül választhatnak a gyerekek.

3.6.3 Német Nemzetiségi Gimnázium

A pilisvörösvári Német Nemzetiségi Gimnázium, Közgazdasági Szakközépiskola és Kollégium ma már több mint 30 éves múlttal rendelkezik. Az intézményt 1963-ban alapították. Működésének első évtizede egyértelműen sikeres volt. A 70-es évek végére szakközépiskolai képzést vezettek be. A német nyelv oktatásában 1983-ban alapvető változás történt, növekedett az oktatás hatékonysága, egyre több tanuló szerezte meg az állami nyelvvizsga különböző

fokozatait. A 90-es évek elejére Pilisvörösvár és a környező települések általános iskoláiban jelentősen javult a német nyelv oktatásának eredményessége, nőtt a tanulók nyelvismeretének színvonala.

1992-ben az intézmény nemzetiségi gimnáziummá vált. 2004. július 1. óta az iskola fenntartója a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata. Az intézmény Magyarország legnagyobb német nemzetiségi középiskolája és egyedüli nemzetiségi szakközépiskolája. A nemzetiségi jelző azt jelenti, hogy bizonyos tantárgyakat (német nyelv és irodalom, történelem, földrajz, népismeret, etika, média, marketing) német nyelven tanítanak. A diákok nemzetiségi táncot is tanulnak. A német nyelv jelen van a tanítási órákon kívüli foglalkozásokon is, hiszen az ünnepek, megemlékezések jelentős része német nyelven zajlik. Az érettségi német nyelv- és irodalomból és történelemből német nyelven történik. A végzősök az érettségi eredménytől függően középfokú, illetve felsőfokú állami nyelvvizsga bizonyítványt kapnak. A legjobbak a német állami nyelvvizsga-bizonyítvány (Deutsches Sprachdiplom) legmagasabb fokozatát (Stufe II.) is megszerezhetik.

3.7 Vallás

Pilisvörösváron, mint a legtöbb magyarországi német településen a római katolikus vallás a jellemző.

A község 1703-ban kőből épült templomot kapott. Az előző templom fából készült és az évek során szinte teljesen elpusztult. A templom építőmestere Johann Dankmayr, helyi építőmester volt. A templomot 1705-ben szentelte fel Khemetmilner vörösvári plébános. A templom védőszentjének ünnepe Mária mennybemenetelének ünnepe, melyet a város minden évben megünnepel. A város időközben olyan nagy lett, hogy a templom bővítésére

kellett gondolni, mely azonban csak a XVIII. század végén valósult meg. Pilisvörösváron öt kápolna található. A Segítő Szűz Mária Kápolnát a vörösvári Steinmillner Mátyás molnár építette 1774-ben. A kápolnát „Pfeiffer-kápolna” néven is ismerik. A kápolnát az évek folyamán többször is renoválták, teljes felújítása 2000-ben történt. A kápolna minden évben Húsvétvasárnap hajnaltól és a plébániatemplom búcsúnapján látogatható. 1988-ban az Országos Műemlék védelmi Hivatal védetté nyilvánította a kápolnát.

Az Erdei Kápolnát 1951-ben szentelték fel. 1998-ban történt a kápolna utolsó felújítása. A XIX. században még szinte zarándokhely volt. Pünkösdhétfőn és búcsú napján a helyiek és a környékbeli falvakból érkezők is látogatták. Még ma is él ez a szép szokás, melyet a Német Nemzetiségi Fúvószenekar tesz még emlékezetesebbé. A kápolnában Húsvétól Mindenszentekig szombatoként német nyelvű szentmisét tartanak. A Műemlékvédelmi Hivatal 1988-ban védetté nyilvánította a kápolnát.

A Kálvária-kápolna 1710-ben épült. Régi hagyomány, hogy nagypénteken alkonyatkor gyülekeznek a hívők és gyertyával, pap vezetésével végzik a kereszttúti ájtatosságot. Ma is élő szokás, hogy családtagok, rokonok Húsvétvasárnap hajnalán minden stációnál megállva imádkoznak. Mindezt teljesen némán végzik. Az út megtétele után betérnek a Kálvária-kápolnába.

A XIX. század elején építették a Szent Flórián-kápolnát. 200-ben az egész kápolnát felújították. A vörösváriak „STUI-kápolnának” is nevezik, azonban azt már senki sem tudja miért. Régi hagyomány, hogy a tűzoltók Szent Flórián ünnepén a koszorúzás után zenés kísérettel a Szent Flórián kápolnához vonulnak, ahol a tűzoltóparancsnok rövid megemlékezést tart, majd a kápolna melletti keresztnél koszorút helyeznek el. A felújítás óta minden vasárnap délután 3 órakor néhányan összegyűlnek a kápolnában egy rövid imádságra.

A Bánya-kápolna, egy régi munkásszálláson került berendezésre 1930-ban. Az Egyházmegyei Hatóság 1967-ben önálló plébániává nyilvánította a kápolnát. Az oltárkép a pilisvörösvári bányászokat ábrázolta. Régen vasárnapoként három szentmisét mondtak itt. Ma a kápolna búcsújának

napján a Német Nemzetiségi Énekkar vezetésével eléneklik Szent Borbála énekét. A kápolnát 2002-ben tatarozták.

4. Testvérvárosi kapcsolatok

Május 1-én Magyarország belépett az Európai Unióba. Mint minden város, Pilisvörösvár is megünnepelte a csatlakozást, egy két napos rendezvénysorozattal. A rendezvény a gröbenzelli, gerstetteni, schrambergi és wehrheimi zászlókkal feldíszített városháza előtt kezdődött. Az ünnepségre Pilisvörösvárra érkezett Walter Strauch Gröbenzell alpolgármestere és Helmut Bahnholzer Schramberg főpolgármester helyettese is. Grószné Krupp Erzsébet, Pilisvörösvár polgármestere ünnepi beszédében hangsúlyozta, hogy az itt élő német nemzetiség és az anyaországi németek közötti kapcsolat még a legnagyobb elzárttság idején is életető forrást jelentett a vörösváriak számára. Beszédében kiemelte, hogy Európát a kultúrák befogadása, keveredése, egymásra épülése, sokszínűsége tette naggyá, ezért alaptalan az a félelmünk, hogy ezentúl nehezebben őrizhetjük majd meg a nemzeti identitásunkat, anyanyelvünket. A polgármester asszony beszéde végén azt kívánta, hogy a csatlakozás még szorosabb kapcsolatot jelentsen Németországgal.

Pilisvörösvár több partnervárossal is rendelkezik.

1989-ben Pilisvörösvár és Wehrheim kinyilvánította kölcsönös barátságát és összetartozását. A baráti kapcsolat, mely az évek alatt egyre szorosabbá vált, kulturális kapcsolattal is bővült. A magyarországi Fúvószenekarok és Tánccsoportok mindmáig jelen vannak Wehrheim fontosabb ünnepségein, rendezvényein.

1986 óta kulturális és egyesületi kapcsolat van Pilisvörösvár és Gerstetten között. 1996-ban Gerstetten oklevélben megerősített hivatalos partnertelepüléssé vált. Az egyesületi kapcsolatot a Pilisvörösvári Német Nemzetiségi Fúvószenekar kezdeményezte és az ő aktív közreműködésüknek köszönhetően maradt mind a mai napig meg. A pilisvörösvári és a gerstetteni Fúvószenekarok évente ellátogatnak egymáshoz és ezen látogatások alkalmával közös koncerteket is szerveznek. A szoros és jól működő partnerkapcsolatnak köszönhetően a pilisvörösvári iskolások évente lehetőséget kapnak arra, hogy csereüdülés keretében Németországba utazhassanak.

A 80-as évek közepétől Pilisvörösvár származás alapján Schramberggel is szoros kapcsolatot ápol.

1989-től Gröbenzell községét Pilisvörösvár partnerközségévé nyilvánították. A partnerkapcsolatot 1996-ban hivatalosan oklevélben is megerősítették. 1989-ben megalakult a gröbenzelli Német-Magyar Egyesület (Deutsch-Ungarischer Verein). Az egyesület azzal a céllal alakult, hogy elősegítse a Gröbenzell és Pilisvörösvár közötti hivatalos kapcsolat elmélyülését. Kezdetben szinte kizárólag önkormányzati

képviselők voltak a tagjai. Később mások is bekapcsolódtak a munkába. Az egyesület az elmúlt 14 évben találkozók, kulturális és sportrendezvények, diákcserek szervezésével járult hozzá a két település közötti baráti viszony kialakításához. Az egyesület tagjai manapság is havonta egyszer összejönnek és valamilyen Magyarországgal kapcsolatos témával foglalkoznak. Az egyesület nevéhez fűződik a 2000-ben megrendezésre került Gröbenzell – Pilisvörösvár kerékpártúra és az idén megrendezésre kerülő diákcsere program, melynek keretében 25 diák utazhat ki egy hétre Gröbenzellbe. 1999-ben Ludwig Nadasi lett az egyesület elnöke.

2005. január 12-én partnerkapcsolati delegáció érkezett Gröbenzellből Pilisvörösvárra. A látogatás alkalmat adott arra, hogy dr. Bernd Rieder, testvértelépülésünk eddigi polgármestere hivatalosan elköszönjön és Dieter Rubenbaeuer, a tavaly szeptemberben megválasztott új polgármester bemutatkozzék. A volt polgármesternek 1996-ban Pilisvörösvár önkormányzata díszpolgári címet adományozott, köszönettel a rengeteg segítségért és munkáért. Neki köszönhetően a gimnázium már több alkalommal jelentős összeget kapott Gröbenzellből. Az idei évben ünnepli a partnerkapcsolat 15 éves évfordulóját. Erre az alkalomra Pilisvörösvár és Gröbenzell is nagyszabású rendezvénysorozattal készül. Városunkban a testvérvárosi rendezvényt szeptember 23-25-ig szeretnék megvalósítani. A tervek szerint az első nap egy jubileumi koncertet szerveznek, melyen fellépnek a Cziffra György Zeneiskola Fúvószenekara és a Németországból érkezett zenészek. A második napon a Közösségi Házban egy kiállítás lenne megtekinthető „15 év Pilisvörösvár-Gröbenzell-testvérváros képekben” címmel. Délután kerülne megrendezésre a hagyományos szüreti felvonulás, merre ezen évforduló alkalmával 1000 embert várnak. A nap végén hagyományos svábbált rendeznének, melynek csúcspontja az ünnepi tűzijáték lenne. Vasárnap a közös mise után a Római Katolikus Templom előtt a Német Nemzetiségi Fúvószenekar előadásában térzenét hallgathatnánk, majd délután a Zeneiskola Koncerttermében a Német Nemzetiségi Kórus és egyéb fellépők előadásában német-magyar operettműsor lenne látható.

A hivatalos német delegációban megközelíthetőleg 30-40 képviselő, bizottsági tag, köztisztviselő és egyesületi tag fog részt venni.

Pilisvörösvárnak 1992 óta baráti, kulturális. Patronáló kapcsolata van Mikefalvával.

5. A nemzetiségi hagyományok idegenforgalmi jelentősége

A nemzetiségi hagyományok fenntartása és ápolása, nem csak a helyiek számára fontos, az idegenforgalomban is jelentős szerepe van.

A kultúra, a nemzetiségi hagyományok megőrzése és felelevenítése önmagában is látványosság lehet. Nagyon fontos és kiemelt szerepet tölt be a zene és a tánc, hiszen ezeket mindenki, anyanyelvétől és nemzetiségétől függetlenül megérti. Egy szüreti felvonulás, egy hagyományos sváb esküvő bemutatója vagy az Úrnapi Körmenet a több 100 méter hosszú virágszőnyeggel, hazai és külföldi turistának egyaránt kuriózumként szolgálhat. Ezeket a hagyományos ünnepeket néhány sváb település kivételével, már sehol máshol nem láthatjuk.

Rendezvényeinkre a hazai vendégeken kívül nagyon sok külföldi turista érkezik. A turisták egyik része a partnervárosokból érkezik, a sikeresen működő partnerkapcsolatoknak és a sok közös programnak köszönhetően. A városunkba látogatók másik nagy részét a németországi rokonok alkotják. A régen egymástól elszakított családok nagy része, szerencsére ma mai napig tartja a kapcsolatot. Egy-egy hagyományos ünnep alkalmával összekötik a nyaralásukat a családlátogatással és a hagyományok láttán az emlékek felelevenítésére is lehetőségük van.

Nem csak a hazaiaknak, de a Németországban élőknek is látványosság egy felvonulás vagy egy egyházi ünnep, mert a Pilisvörösváron még élő hagyományok nagy része már az anyaországban is csak elszórva található meg.

Arra, hogy a nemzetiségi hagyományokra, a sváb néptánra és népzeneire igény van a turizmusban, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy egy-egy hagyományos rendezvény alkalmával több száz látogató érkezik és megtelik a város turistákkal.

Természetesen nem csak passzív turizmus létezik, így ha a turizmus szereplőiről beszélünk, azokról sem feledkezhetünk meg, akik a fesztiválokon, ünnepségeken aktív szerepet vállalva szórakozási lehetőséget nyújtanak a turisták számára.

Itt elsősorban a zenészekre és a táncosokra gondolok, akik legyenek amatőrök, vagy akár a profik a maguk szórakoztatása mellett fellépéseket, haknikat vállalnak, ahol bemutatják a tudásukat, ezzel is minél szélesebb körben elterjesztik a nemzetiségi hagyományokat. Tevékenységük a hivatás turizmus részét képezi, hiszen amellett, hogy ők maguk is szórakoznak, ez kereseti lehetőséget is nyújt a számukra.

Utószó

Mai, rohanó világunkban nagyon fontos, hogy megőrizzük hagyományainkat. Sajnos egyre kevesebb időnk jut arra, hogy megismerjük őseink szokásait és egyre kevesebb energiát tudunk arra fordítani, hogy megőrizzük azt, amit elődeink évtizedeken, évszázadokon át fontosnak tartottak. Kár lenne, hogyha az Európai Unióhoz való csatlakozásunk után elvesztenénk azokat az értékeket, amelyek összetartják közösségünket. Fontos, hogy büszkék legyünk származásunkra, ismerjük népünk múltját és kultúráját, és ezzel erősítsük identitástudatunkat. Ez természetesen vonatkozik a magyarországi svábságra is. Bár a nemzetiségek kultúrája része a magyar nemzeti kultúrának, mégis rendelkezik olyan jegyekkel, amelyek megkülönböztetik másoktól. A sváb népzene, tánc, dalok és hagyományok megőrzésével a magyarországi németek különlegessé, érdekessé válhatnak mások szemében. Különösen figyelemreméltó, hogy a magyarországi németiség meg tudta őrizni a 300 évvel ezelőtt német földről hozott hagyományokat, amelyek a mai Németországban már csak kis mértékben lelhetők fel. Az új Európának köszönhetően az évszázadokkal ezelőtt különvált közösségeknek lehetőségük nyílik arra, hogy újra felfedezzék a közös értékeket, és szorosabb kapcsolatokat építsenek ki, ezzel kölcsönösen segítve egymás és a közös Európa fejlődését.

Mellékletek

Pilisvörösvári képeslapok régen és ma⁹

⁹ www.vorosvar.hu

Úrnapi körmenet¹⁰

¹⁰ www.vorosvar.hu

Pilisvörösvári Napok¹¹

¹¹ www.vorosvar.hu

Szüreti felvonulás¹²

¹² www.vorosvar.hu

Pilisvörösvári népviselet¹³

¹³ Heil Helmut:Magyarországi német népviselet , 2.kiadás, 96.o.

Felhasznált irodalom:

- Bonomi Jenő: Pilisvörösvár község betelepítéséről
  - Fogarasy-Fetter Mihály: Pilisvörösvár története és néprajza
  - Gromon Andrásné Manhertz Mária: Kápolnák könyve Pilisvörösvár
  - Manherz Károly: A magyarországi németek
-
- Vörösvári Újság X. évf. 2. szám
  - Vörösvári Újság X. évf. 4. szám
  - Vörösvári Újság X. évf. 6. szám
  - Vörösvári Újság X. évf. 9. szám
  - Vörösvári Újság X. évf. 11. szám
-
- www.gerstetten.de
  - www.groebenzell.de
  - www.ungarndeutsche.de
  - www.pilisvorosvar.hu
  - www.pilisvorosvar.lap.hu
  - www.schramberg.de
  - www.vorosvar.hu
  - www.wehrheim.de